

Jack, Joseph, and Morton Mandel School
for Advanced Studies in the Humanities

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי הרוח

Scholion

Interdisciplinary Research Center
in the Humanities and Jewish Studies

ABSTRACTS

MARATHON 2014

Lectures of the Finalists Competing
for the Mandel Postdoctoral Fellowships, 2014-2017

Dear friends,

The first decade of its activity placed Scholion firmly at the forefront of interdisciplinary research in Jewish studies. The second decade maintains that focus on Jewish studies but has also seen the expansion of Scholion's mission so as to include the full range of scholarship in the humanities.

We are proud to be the Hebrew University's partner in this outstanding project, which maintains high standards of scholarship and makes a profound contribution to the preparation of scholars and scholarship of the next generation. My congratulations and best wishes to the finalists in this now famous intellectual "marathon".

Morton L. Mandel
Chairman of the Board
Mandel Foundation

About the Center

Scholion
Interdisciplinary Research Center
in the Humanities and Jewish Studies

The Scholion Center was founded in 2002, on the initiative of the former president of the Hebrew University, Prof. Menachem Magidor, and with the generous support of the Mandel Foundation. Its original aim was to encourage interdisciplinary research paths that will place Jewish studies at the heart of cultural discourse in Israel and abroad and also secure the Hebrew University's position as the leading institution in the field; with the beginning of its second decade its mandate was expanded to the full gamut of the humanities. We aspire to create a new kind of academic community – one that is multi-aged, interdisciplinary, lively and vibrant, and which fosters productive and friendly discourse.

Scholion Academic Committee 2013/2014

Ex officio:

Prof. Menahem Ben-Sasson –
President of the Hebrew University
Prof. Asher Cohen – Rector of the
Hebrew University
Prof. Reuven Amitai – Dean of the
Faculty of Humanities
Prof. Israel Yuval – Academic head
of the Jack, Joseph, and Morton
Mandel School for Advanced
Studies in the Humanities
Prof. Oded Irshai – Academic head of
Mandel Institute of Jewish Studies
Prof. Daniel R. Schwartz – Academic
head of Scholion

Members of Hebrew University's Faculty of Humanities:

Prof. Anna Belfer-Cohen
(archaeology)
Prof. Carl Posy (philosophy)
Prof. Malka Rappaport Hovav
(linguistics)
Prof. David Shulman (Indology)
Prof. Edwin Seroussi (musicology)
Prof. Yfaat Weiss (history)

Members from other institutions:

Prof. Peter Miller – Bard College,
New York
Prof. Judith Olszowy-Schlanger –
École pratique des hautes études,
Sorbonne

Aaron Tugendhaft *Babel-Bible-Baal*

Aaron Tugendhaft completed his doctorate in Bible and Ancient Near Eastern Studies at New York University. Previously he studied in the Committee on Social Thought at the University of Chicago, as well as at the Sorbonne and at the Hebrew University. In March 2013, he received the Jonas Greenfield Prize for Younger Semitists from the American Oriental Society. Currently he is a postdoctoral fellow at the University of Munich, where he teaches in its Institute of Assyriology and Hittitology. His research proposal for Scholion focuses upon the relationship between myth and political thought by studying Ugaritic poetry within its Late Bronze Age political context.

The initial discovery and decipherment of Babylonian literature led, by the beginning of the 20th century, to intense debates about the relationship between the religion and culture of ancient Babylonia and that of ancient Israel as represented in the Bible. This issue came to a head when the foremost Assyriologist of the day, Friedrich Delitzsch, delivered his first “Babel und Bibel” lecture before the German Kaiser in 1902. Delitzsch’s argument that much in the Bible was derivative of Babylonian traditions created a popular uproar, even if many scholars were already taking the point for granted. The discovery and decipherment in the 1930s of the Baal myth from ancient Ugarit introduced a new element into the debate, for now the origins of Israel’s ideas could be pegged on a “Canaanite” background rather than a Babylonian one. And yet, in decisive ways nothing changed with the discovery of Ugarit, since the focus of discussion remained on the question of origins and the trajectory of influence. By tracing the historiography of this problem from Delitzsch’s day to our own, my lecture will elucidate the scholarly and theological assumptions that have undergirded study of the relationship between biblical monotheism and the mythological literature of the ancient Near East.

Shai Gordin

Shai Gordin studied Archaeology and Ancient Near Eastern Studies at Tel-Aviv University. His doctoral dissertation at the Free University of Berlin discussed the scribal circles and their cuneiform writing habits in Late Bronze Age Anatolia. He has taught at the Universities of Tel-Aviv and Haifa and is currently a postdoctoral fellow at the Catholic University of Leuven. His research proposal for Scholion builds on his current research to analyze patterns of interaction, integration, and displacement between foreigners, such as Judeans, Iranians, and Egyptians, and the local urban Babylonian elite, as reflected in Akkadian documents in two Neo-Babylonian private archives from Nippur (Murašu) and Babylon (Egibi).

From the Black Sea to the Banks of the Chebar: Community Boundaries in the Ancient Near East

The challenge of identifying the “foreigner” or the “other” in ancient records has long been recognized in socio-historical and anthropological debates. Apart from a shared set of social, religious, and cultural affinities, “we” inherently define ourselves in contrast to a constructed or actual “they.” This strengthens social and political bonds within affiliated groups but also creates rigid community boundaries. One problematic aspect remains the relationship between community borders and the ability of a foreign community to endure in the face of assimilation. For example, two rather closed, conservative communities, like the Babylonian urban elite and the Judean exiles of the first millennium BCE, or two more receptive and flexible communities, like the Hittites and Luwians of Anatolia in the second millennium BCE, survived major upheavals of their time very differently. One way to analyze this issue is by looking at the different degrees of social integration of foreign entities within certain communities, using tools of social network analysis (SNA) on the micro-level, such as intensity, proximity, and type of relations.

My lecture will probe textual evidence from the second and first millennia BCE to sketch the variety of explicit Akkadian terms for degrees of foreignness, ranging semantically from “outsider” (*aḫû*) to “enemy” (*nakru*), and from “non-resident” (*laššû*) to “resident alien” (*ubāru*). The second part treats examples of name-giving, social mobility, writing habits, and marriage customs in the social circles (“Ego-networks”) of two known foreigners—one in the Hittite state archives (16th–12th centuries BCE) and the other in one of the largest private archives in Babylonia, that of the Murašû family from Nippur (late 5th century BCE).

The Triennial Cycle in the Aramaic Scrolls of the Astronomical Book of Enoch

Eshbal Ratzon

Eshbal Ratzon studied Physics and in the Multidisciplinary Program in the Humanities (with a focus on Judaic studies) at Tel-Aviv University. Her doctoral dissertation, “The Conception of the Universe in the Book of Enoch,” was approved by Tel-Aviv University in 2012. Currently she is a Fulbright Postdoctoral Fellow in the Department of Religion at Princeton University. Her Scholion research proposal focuses on ancient Jewish cosmology in other Jewish sources of the Second Temple period.

Calendaric disputes were among the controversies that divided Jewish sects of the Second Temple period. That the Qumran sect accepted a 364-day year is shown by the Astronomical Book of Enoch (AB), which is preserved in fragmentary Aramaic scrolls of the third century BCE, from Qumran, and in a Ge'ez translation that is included in the Ethiopic biblical canon. While some scholars infer, from the combined evidence of the scrolls and the Ethiopic manuscripts, a triennial cycle that harmonized a 354-day lunar year with a 364-day solar year by intercalating an additional month every three years, others think those scrolls are too fragmentary to support such a reconstruction; rather, on the basis of the Ethiopic version they argue that the 364-day year was not a solar year, but an ideal year. The latter view sees in Ch. 80 of the Ethiopic text an explanation for the incompatibility between the 364-day year and the observed courses of the sun and moon as a result of human transgression, and finds the triennial cycle in usage only in later scrolls.

However, the Ethiopic manuscripts are very late and differ significantly from the Aramaic text. This lecture argues that a proper understanding of the cosmological and astronomical background of AB's description of the moon's passage through heavenly gates can allow us to reconstruct the entire calendar from the sparse data we have in Aramaic. This reconstruction confirms the preliminary hypothesis that a triennial cycle was already in use by the third century BCE, and shows that the description of the moon's motion in some Aramaic fragments actually fits reality more closely than does the Ethiopic version.

The Uncertain Genre of the Griselda Story and Its Biblical Precedent

Jonathan Stavsky

Jonathan Stavsky completed a BA in Comparative Literature and the Amirim Honors Program at Hebrew University and went on to do his graduate work in its Department of English. His dissertation, submitted in the summer of 2013, followed the development and reception of stories of righteous women on trial from late antiquity down to fifteenth-century England. He is now a Fulbright Postdoctoral Fellow at the University of Pennsylvania. His future research will examine the complex of arguments used by the Church Fathers to define the biblical text and the community of readers it brings together in contrast to pagan or apocryphal “fables” and those who tell them. It will then analyze medieval conceptions of literary and historical writing in light of these categories in order better to understand how authors of various backgrounds related to Scripture.

“If anyone should ask me whether these things are true—whether I have written a history or a fable—I will reply with this saying from Sallust: ‘Faithfulness must lie in the hands of the author,’ that is, my Giovanni.” With these words the fourteenth-century author Francis Petrarch concludes his preface to the *Historia Griseldis*, his Latin translation of the last tale from Boccaccio's *Decameron* and one of the first products of Italian humanism to have achieved the status of a modern classic north of the Alps. The terminology used by Petrarch to characterize its genre is purposely ambiguous: its goal is to raise questions rather than to give answers. My talk will explore the moral, political, and textual implications of the various possibilities he suggests. To do so, I will relate them to an analogous problem that was a continual source of disconcertion for Christian readers of the Bible during late antiquity and the Middle Ages: the canonical status of the story of Susanna and the Elders from the Additions to the Book of Daniel. Exegetes from Jerome to Denis the Carthusian and beyond employed terms remarkably similar to Petrarch's when debating this issue. Juxtaposing the two cases will shed new light on his revolutionary privileging of “fable” and on the appeal of the *Historia Griseldis* to other innovative late-medieval writers such as Geoffrey Chaucer.

The Position of the Jews in the Mamluk Sultanate: The Court Physicians

Amir Mazor

Amir Mazor studied Arabic Language and Literature and Islamic and Middle Eastern Studies at the Hebrew University, which approved his doctoral dissertation, "The Mansuriyya in the Mamluk Sultanate (1290–1310): Political, Social, and Cultural Aspects," in 2012. This year he is a Gerda Henkel fellow at the University of Munich. His proposal for Scholion focuses on the position of the Jews in the Mamluk Sultanate from 1250 to 1517.

The Late Middle Ages marked a decline of the Jewish communities in Muslim lands. This change is especially noticeable in the prominent Islamic center of this period, the Mamluk Sultanate in Egypt and Syria (1250–1517). Jews and Christians were subjugated to discriminatory laws by the Mamluk government, and were exposed to increasing persecutions by the people. It was mainly during the first Mamluk period (1250–1382) that Jews and Christians were dismissed from government offices and were under tremendous pressure to convert to Islam. The zealous atmosphere did not pass over the non-Muslim court physicians. During the fourteenth century, the dismissal of Jewish court physicians became frequent, and one may discern an increasing opposition of orthodox Muslims to the treatment of Muslim patients by Jewish physicians. An accepted assumption among scholars is, accordingly, that in the Mamluk period Jews could not serve as court physicians unless they converted to Islam. Against this assumption, the lecture discusses new data regarding Jewish court physicians in the first Mamluk period. These data appear in contemporary Muslim-Arabic sources and have not received any attention in modern studies. Analysis of this biographical and historiographical information regarding these doctors might challenge the common assumption about the position of Jewish court physicians during the Mamluk period.

Ruth Kara-Ivanov Kaniel

Ruth Kara-Ivanov Kaniel studied Jewish Thought at the Hebrew University of Jerusalem and spent a postdoctoral year at New York University. Her doctoral dissertation, "Motherhood and Seduction in the Myth of David's Messianic Dynasty," focused on the study of myth, mysticism, and gender. Currently she is a Kreitman Fellow at Ben-Gurion University and a research fellow at the Tel-Aviv Institute for Contemporary Psychoanalysis and at the Shalom Hartman Institute. Her proposal for Scholion addresses notions of birth and motherhood in the *Zohar* and their impact upon later kabbalistic works, on the basis of psychoanalytic and gender-oriented readings.

On the Origin of Species and the Birth of Eros: The Myth of the Androgynos and the Meaning of Birth in the Zohar

The *androgynos*, a being that combines male and female, is an ancient myth that— from Genesis to Plato's *Symposium* and down through early Christianity and rabbinic midrash—had a deep impact upon mankind's notions of eros and sexuality. In Greek mythology, the *androgynos* was punished by the Gods and divided into two halves, seeking to reunite. In contrast, rabbinic literature emphasizes the erotic meeting and fertility that are inherent in the separation of the sexes. I will address a fascinating stage in the development of this legend in medieval Kabbalah which spiritualized the *androgynos*, focusing on the androgynous image of God.

In the *Zohar*, the *androgynos* is linked to begetting: man is not only created in God's image, rather, he also "creates" and "begets" the divine. The *Zohar* surprisingly uses the term '*alma dedekhura*' ("the male world") to denote the upper mother (*Bina*) at the moment of giving birth. I explore the *Zohar*'s bold linking of birth to male divinity while simultaneously attributing femininity to male actions and personae. I argue that these "inversions" reflect a polemic reaction to strict notions of sex and gender, reinforcing the centrality of birth and motherhood in the Kabbalah. Finally, I trace these concepts as they develop in Lurianic Kabbalah and point to possible parallels in psychoanalytic thought, connections which may deepen our understanding of eros and myth in the Kabbalah.

Karin Nisenbaum

Karin Nisenbaum studied philosophy and literature at the University of Chicago, where one of her main areas of interest was the ethics of memory; then she pursued graduate work in philosophy and Jewish studies, completing an MA in Continental Philosophy at University College Dublin and a PhD in Philosophy and Jewish Studies at the University of Toronto. Her doctoral dissertation focuses on Franz Rosenzweig's inheritance and critique of post-Kantian idealism, showing the relationship between religious belief and a conception of oneself as a free moral agent. Currently she is a Visiting Scholar and Lecturer at the Center for Judaic Studies at the University of Denver. She has proposed two related projects to Scholion: the first develops a conception of selfhood, and provides an account of moral judgment informed by Kant, Schelling, and Rosenzweig; the second draws on German Idealism, Phenomenology, and Existentialism to offer a response to contemporary Anglophone objections to Kant's method of philosophical argumentation—the method of transcendental argumentation.

Transcendental Arguments for Theism in Schelling and Rosenzweig

How can religious belief be justified after Kant's critical revolution in philosophy? For example, Moses Mendelssohn claimed in his *Morning Hours* that Immanuel Kant's repudiation of all traditional proofs of God's existence in the *Critique of Pure Reason* "destroyed" traditional metaphysics, including religion. This talk clarifies why it is significant that in his *magnum opus*, the *Star of Redemption*, Franz Rosenzweig calls the theological categories—Creation, Revelation, and Redemption—*categories*. In the *Critique of Pure Reason*, Kant argued that certain categories or pure concepts of the understanding, such as the concept of causality, are necessary conditions of the possibility of experience. My claim is that Rosenzweig's employment of the term "category" to designate these theological concepts shows that his belief in a transcendent and revelatory God is justified by what we may regard as a Kantian or transcendental argument. For that reason, Rosenzweig's theism is consistent with the spirit and basic methods of Kant's critical revolution in philosophy.

On Rosenzweig's view, the theological categories—Creation, Revelation, and Redemption—are conditions of the possibility for understanding ourselves as beings endowed with ethical value. As I explain in my talk, two of Kant's successors, Jacobi and Schelling, argued that a monistic metaphysics which identified God with nature would be the most consistent philosophical position, but would also lead to a form of nihilism. What I am calling Rosenzweig's transcendental argument for theism is specifically designed to answer Jacobi's and Schelling's complaints.

Uri Ganani

Uri Ganani studied history at Tel-Aviv University. His 2013 doctoral dissertation, "Heroines, Female Singers and Spectators: Politics and Aesthetics in the Operatic World of Richard Strauss and Hugo von Hofmannsthal," examines German lyrical opera through the aspects of artistic discourse and ideology, performance and reception. Currently he is a postdoctoral fellow at the Rosenzweig Minerva Research Center. Previously he was a Dan David postdoctoral fellow at Tel-Aviv University and a visiting fellow at the Zentrum Jüdische Studien Berlin-Brandenburg. His research proposal for Scholion focuses on *Innerlichkeit* (inwardness) as an aesthetic and ideological category in German-Jewish Modernism.

The Myth of Autonomous Voice in Post-Wagnerian Opera: The Case of Arabella, 1928-1933

This lecture deals with the early history of the opera *Arabella* by the composer Richard Strauss and librettist Hugo von Hofmannsthal (a Viennese Catholic of Jewish extraction). I argue that the opera, whose sentimental plot depicts the eponymous heroine's efforts to find the right suitor, stresses the disobedient nature of its female protagonist—an autonomous figure who insists on choosing her own object of desire in Vienna of the 1860s. As I will demonstrate, *Arabella* signified for its authors a space of resistance to the reign of Wagnerian music drama, which they understood as a site of musical excess designed to drown out the individual. Yet in spite of such promise, the heroine's resistance to social norms simultaneously contains her aspiration to free herself altogether from the Polis in favor of matrimony to "the right one." Thus, a heroine who had initially been conceived as autonomous ends up yearning for a redeeming hero, and ultimately reveals an uncanny resemblance to Wagnerian myth of salvation. Therefore, I claim that, through its failure, *Arabella* posits a coded text, which represents a profound missed opportunity in the context of modern German culture, as well as German-Jewish dialogue, during the interwar period. *Arabella* exemplifies how an individualistic and emancipatory political consciousness collapses unintentionally into a state of social atomization, and how, alongside the fragmentation of community, the individual's voice is reduced to a mere abstraction.

Thursday
2.1.2014
Room 2001, Rabin Building

יום חמישי
א בשבט תשע"ד, 2 בינואר 2014,
בניין רבין, חדר 2001

09:00	Menahem Ben-Sasson Greetings
	Daniel R. Schwartz Opening remarks
09:15	Aaron Tugendhaft Babel-Bible-Baal
09:45	Shai Gordin From the Black Sea to the Banks of the Chebar: Community Boundaries in the Ancient Near East
10:15	Eshbal Ratzon The Triennial Cycle in the Aramaic Scrolls of the Astronomical Book of Enoch
10:45	Jonathan Stavsky The Uncertain Genre of the Griselda Story and Its Biblical Precedent
11:15	Coffee Break
11:30	Amir Mazor The Position of the Jews in the Mamluk Sultanate: The Court Physicians
12:00	Ruth Kara-Ivanov Kaniel On the Origin of Species and the Birth of Eros: The Myth of the Androgynos and the Meaning of Birth in the Zohar
12:30	Karin Nisenbaum Transcendental Arguments for Theism in Schelling and Rosenzweig
13:00	Uri Ganani The Myth of Autonomous Voice in Post-Wagnerian Opera: The Case of <i>Arabella</i> , 1928-1933

9:00	מנחם בן-ששון ברכות
	דניאל שוורץ דברי פתיחה
9:15	אהרון טוגנדהפט התורה בין בבל ובעל
9:45	שי גורדין מהים השחור עד גדות נהר כבר: גבולות בין-קהילתיים במזרח הקדום
10:15	אשבל רצון המחזור התלת-שנתי במגילות הארמיות של ספר המאורות
10:45	יונתן סטבסקי הסוגה הבלתי-מסווגת של הסיפור על גריזלדה ותקדימו המקראי
11:15	הפסקה
11:30	אמיר מזור מעמדם של היהודים בסולטאנות הממלוכית: רופאי החצר
12:00	רות קרא-איונוב קניאל מוצא המינים והולדת האָרוס: מיתוס האנדרוגינוס ומשמעות הלידה בספר הזוהר
12:30	קארין ניסנבאום סיעונים טרנסנדנטיים לתאיזם אצל שלינג ורוזנצווייג
13:00	אורי גנני מיתוס הקול האוטונומי לאחר ואגנר: המקרה של האופרה "אראבלה", 1933-1928

טיעונים טרנסנדנטיים לתאיזם אצל שלינג

קארין ניסנבאום ורוזנצווייג

קארין ניסנבאום למדה פילוסופיה וספרות באוניברסיטת שיקאגו, בה התעניינה במיוחד באתיקה של הזיכרון. אחר כך פנתה לפילוסופיה ומדעי היהדות: היא סיימה תואר שני בפילוסופיה קונטיננטלית באוניברסיטה קולג' דבלין ודוקטורט בפילוסופיה ומדעי היהדות באוניברסיטת טורונטו. עבודת הדוקטור שלה מתמקדת בגישתו של פראנק רוזנצווייג לאידיאליזם שלאחר קאנט, וביחס שבין אמונה דתית והבנה עצמית כבן חורין מבחינה אתית. בתשע"ד היא אורחת ומרצה במרכז ללימודי יהדות של אוניברסיטת דנור. לסכוליון הציעה שני פרויקטים: האחד מפתח מושג של עצמיות ושיפוט מוסרי בעקבות קאנט, שלינג ורוזנצווייג, והשני עונה, על סמך אידיאליזם גרמני, פנומנולוגיה ואקסיסטנציאליזם, על ביקורת אנגלופונית על שיטת הטיעון הפילוסופי של קאנט.

כיצד ניתן להצדיק אמונה דתית לאחר ביקורתו הפילוסופית המהפכנית של קאנט? לדעת משה מנדלסון, לדוגמה, קאנט הפריך את כל ההוכחות המסורתיות לקיומו של אלוהים באופן ש"הרס" את המטפיזיקה המסורתית, לרבות את הדת. בהרצאה זו יובהר מדוע חשוב היה לפרנק רוזנצווייג להשתמש, בספרו "כוכב הגאולה", במונח "קטגוריות" עבור בריאה, התגלות וגאולה. ב"ביקורת התבונה הטהורה" טען קאנט, שיש קטגוריות או מושגים טהורים של בינה, כגון סיבתיות, שהם תנאים הכרחיים של האפשרות של חוויה; טענתי היא, שהשימוש של רוזנצווייג במונח "קטגוריות", עבור מושגים תיאולוגיים אלה, מלמד שאמונתו באל טרנסנדנטי ומגלה מוצדקת על-ידי מה שאנו יכולים להבין כטיעון קאנטיאני טרנסנדנטי. מכאן, שאמונתו התאיסטית של רוזנצווייג עולה בקנה אחד עם רוחה, ועם שיטותיה הבסיסיות, של מהפכתו הביקורתית של קאנט בתחום הפילוסופיה.

לדעת רוזנצווייג, הקטגוריות התיאולוגיות (בריאה, התגלות וגאולה) מאפשרות את היכולת להבין את עצמנו כבעלי ערך אתי. כפי שיוסבר בהרצאה, שניים מיושיו של קאנט, יעקובי ושללינג, טענו שמטפיזיקה מוניסטית, המזהה את האלוהים עם הטבע, הנה העמדה הפילוסופית העקיבה ביותר, אך גם תוביל לצורה של ניהיליזם. מה שאני רואה כטיעון הטרנסנדנטלי של רוזנצווייג בזכות אמונה תיאיסטית נועד להשיב על תלונותיהם של יעקובי ושללינג.

אורי גנני

אורי גנני השלים את עבודת הדוקטור שלו בבית הספר להיסטוריה של אוניברסיטת תל-אביב בשנת 2013. עבודתו מצביעה על ההיבטים האידיאולוגיים באופרות הליריות של ריכארד שטראוס והוגו פון הופמנסטל, מתוך פרספקטיבה המדגישה את מופעיו הפוליטיים של הקול האופראי. בשנת תשע"ג הוא קיבל את מלגת דן דוד לפוסט-דוקטורט באוניברסיטת ת"א וכן שהה כעמית מחקר אורח במרכז ללימודי יהדות בברלין-ברנדנבורג. השנה הוא עמית מחקר במרכז מינרבה ע"ש פראנק רוזנצווייג באוניברסיטה העברית. הצעת המחקר שלו לסכוליון בוחנת מחדש את ביטויי האסתטיים של אתוס הפנימיות (Innerlichkeit), מבעד לטקסטים מוזיקליים-ספרותיים המזוהים עם המודרניזם הגרמני-יהודי.

מיתוס הקול האוטונומי לאחר ואגנר: המקרה של האופרה "אראבלה", 1928-1933

מאז מותו ולאורך המאה העשרים, יצירתו של ריכארד ואגנר נתפשה במחשבתם של הוגים רבים, יהודים ולא-יהודים, כצל ענקים הרובץ על תרבות המערב. כותבים שונים כדוגמת ניטשה המאוחר, ברכט ואדורנו, גילו עניין עמוק ביצירתו, ובה בעת ראו בה איום פוטנציאלי על ריבונותו של היחיד, כשהם מדגישים את הזיקה הטבועה ביצירותיו בין צורה מוזיקלית מחושבת לבין תוכן אידיאולוגי המעלה על נס דימויי חורבן לצד קהילה עממית, הומוגנית ואקסקלוסיבית. בהרצאתי אצביע על האופן שבו התמודדה עם הוואגנריזם האופרה "אראבלה", יצירתם האחרונה של ריכארד שטראוס והליברטיסט הוגו פון הופמנסטל (וינאי-קתולי ממוצא יהודי). במסווה של קומדיה רומנטית קלילה ומענגת, "אראבלה" והגיבורה "העצמאית" שבמרכזה מבטאת את עמדת היוצרים בדבר משקלו האתי של הקול הלירי; חזון אסתטי הומניסטי המבוסס על העצמת קולו של האינדיבידואל האופראי בשלהי רפובליקת ויימאר. עם זאת, מבט נוסף ביצירה מגלה כי טבוע בה כשל מהותי: חרף כוונות היוצרים, "אראבלה" משמרת את השיח הרומנטי שמתוכו ביקשה להיחלץ; שכן, שלילת המיתוס הקולקטיבי מבית מדרשו של ואגנר כרוכה בהופעתו של מעמד ואגנריאני חלופי ופרובלמטי לא פחות: כמיהתה של הגיבורה להיטמע בדמות הגואל. לפיכך אבקש לטעון כי בכישלונה, "אראבלה" מעמידה טקסט היסטורי מקודד, המסמן החמצה היסטורית עמוקה מכפי שניתן לשער, הנוגעת לתרבות הגרמנית בשנות העשרים ולדיאלוג היהודי-גרמני בתוכה: האופרה מדגימה, בזעיר אנפין, כיצד תודעה פוליטית אינדיבידואליסטית ואמנציפטורית קורסת מבלי משים למופע של אטומיזציה חברתית, וכיצד, עם התפוררות הקהילה, קולו של היחיד אינו עוד אלא אבסטרקציה מוחלשת.

מוצא המינים והולדת האָרוס: מיתוס האנדרוגינוס ומשמעות הלידה בספר הזוהר

תפיסת האדם כאנדרוגינוס, הכולל יחד זכר ונקבה, היא מיתוס קדום שמופעיו החל בספר בראשית, דרך "המשתה" לאפלטון, וכלה בראשית הנצרות ובמדרשי חז"ל, השפיעו באופן עמוק על תולדות המחשבה האנושית ביחס לארוס ולמיניות. במיתוס היווני האנדרוגינוס הופרד כתוצאה מעונש שהטילו האלים על בני האדם, ומאז מבקשים שני חצאי המבותרים להתאחד. ספרות חז"ל מדגישה לעומת זאת את המפגש הארוטי, ההולדה והפריון אשר טמונים בהפרדה בין הזכר והנקבה. בהרצאתי אבקש לדון בתחנה מרתקת בהתפתחות מיתוס זה בקבלת ימי הביניים, שם מועתק רעיון האנדרוגינוס למישור הרוחני ומתמקד בדמותו האנדרוגינית של האל. בספר הזוהר האנדרוגינוס קשור בטבורו למושג ההולדה. עבור מקובלי הזוהר האדם לא רק נוצר בצלם אלוהים ומחקה את האל בפעולותיו אלא אף "בורא" ו"ילד" את האלוהות, ומאחד את פניה הזכריות והנקביות. מעשי האדם מאפשרים את הולדת הספירות ובריאת העולמות והנשמות שתחתיהם. דרך העיון במונח "עלמא דדכורא" (עולם הזכר), המתאר את "האם העליונה", ספירת הבינה, בשעת לידתה, אדון בדרכי המחשבה הנועזות של הזוהר, המקשר את פעולת הלידה לאלוהות הזכרית, ובה בעת מייחס לדמויות ולפעולות זכריות איכות נשית. אבקש לטעון כי המוטיבציה העומדת מאחורי היפוכים אלו היא תגובה פלומוסית לתפיסות נוקשות של מין ומגדר, וביטוי למרכזיות הלידה והאימהות בקבלה. לבסוף, אבקש להעיר על פיתוחים נוספים של תפיסה זו בעולם הקבלי המאוחר, ובפרט בקבלת האר"י, תוך הצבעה על מקבילות בין כיוונים אלו לרעיונות מתחום החשיבה הפסיכואנליטית, שיש בהם פוטנציאל להעמיק את חקר המיתוס והארוס בקבלה.

מעמדם של היהודים בסולטאנות הממלוכית: רופאי החצר

אמיר מזור

אמיר מזור למד שפה וספרות ערבית ולימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית. עבודת הדוקטור שלו, "המנצוריה בסולטאנות הממלוכית (1290-1310): סוגיות פוליטיות, חברתיות ותרבותיות", אושרה ב-2012. השנה הוא שוהה באוניברסיטת מינכן במסגרת מחקר פוסט-דוקטורט הממומן על ידי קרן גרדה הנקל. הצעת המחקר שלו לסכוליון מתמקדת במעמדם של היהודים במצרים וסוריה בימי הסולטאנות הממלוכית (1250-1517).

רות קרא-

איונוב קניאל

רות קרא-איונוב קניאל למדה מחשבת ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים ולימודי פוסט-דוקטורט באוניברסיטת ניו יורק (NYU). עבודת הדוקטורט שלה, "אימהות ופתיינות במיתוס הולדת משיח מבית דוד-מקרא, חז"ל, זוהר", התמקדה במחקר של מיתוס, מיסטיקה ומגדר. כיום היא עמיתת קרייטמן באוניברסיטת בן-גוריון, במכון תל-אביב לפסיכואנליזה בת זמננו ובמכון שלום הרטמן. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בתפיסות של לידה ואימהות בספר הזוהר לאור קריאות פסיכואנליטיות ומגדריות, והשפעותיהן על חיבורים קבליים מאוחרים.

ימי הביניים המאוחרים מתאפיינים בשקיעתה של היהדות בארצות האסלאם. תמורה זו ניכרת במיוחד במרכז האסלאמי הֶבּוּלַט ביותר בתקופה זו, קרי, הסולטאנות הממלוכית במצרים וסוריה. "בני החסות" היהודים והנוצרים היו נתונים לגזירות קשות מצד השלטונות הממלוכיים מחד, ולרדיפות תכופות מצד ההמונים מאידך. בתקופה הממלוכית הראשונה (1250-1382) גבר במיוחד הלחץ על היהודים והנוצרים. רבים מהם פוטרו ממשורות ממשלתיות או נאלצו להתאסלם. רוח הקנאות האסלאמית לא פסחה על רופאי החצר מקרב היהודים. גברו הקריאות כנגד העסקתם של רופאים יהודים בידי מוסלמים ורופאי חצר יהודים פוטרו לא פעם ממשורותיהם. לפיכך, הנחה מקובלת במחקר הינה כי כלל לא היה באפשרותם של רופאים יהודים לשרת בחצרות השליטים הממלוכים, אלא אם כן התאסלמו. על רקע זה, אדון בהרצאתי במידע חדש הקשור ברופאי חצר יהודים מהתקופה הממלוכית הראשונה. מידע זה נזכר במקורות המוסלמים-ערביים ולא זכה לכל עיון מחקרי עד עתה. על סמך ניתוח המידע הביוגרפי וההיסטוריוגרפי על אודות רופאים אלה, אנסה להעריך מחדש את מעמדם של רופאי החצר היהודים בתקופה הנדונה.

הסוגה הבלתי-מסווגת של הסיפור על גריזלדה ותקדימו המקראי

"אם מישהו ישאל אותי אם דברים אלו אמתיים – דהיינו, אם כתבתי היסטוריה או אגדה – אשיב במימרתו של סלוסטיוס: 'על הנאמנות להיות בידי המחבר', כלומר בידיו של ג'ובני שלי". מלים אלו חותמות את הקדמתו של הסופר בן המאה ה־14 פרנצ'סקו פטררקה ל-Historia Griseldis, תרגומו הלטיני של הסיפור האחרון מתוך הדקמרון לבוקאצ'ו ואחד מפירותיו הראשונים של ההומניזם האיטלקי שזכה למעמד של קלאסיקה מודרנית מצפון להרי האלפים. הטרימינולוגיה שהשתמש בה פטררקה כדי לתאר את סוגתו היא דו-משמעית. במכוון: מטרתה היא להעלות שאלות, לא לתת תשובות. הרצאתי תחקור את ההשלכות המוסריות, הפוליטיות והטקסטואליות של האפשרויות השונות שהוא מציע. לשם כך אשווה את העניין הנדון לבעיה מקבילה שטרדה את מנוחתם של נוצרים אשר הגו במקרא בעת העתיקה המאוחרת ובמהלך ימי הביניים: מעמדו הקנוני של סיפור שושנה והזקנים מתוך התוספות לספר דניאל. מהירונימוס ועד דניס הקרתוזיאני ואחרים נעזרו פרשנים שונים במונחים דומים להפליא לאלו של פטררקה בדיוניהם בסוגיה זו. העמדתם של שני המקרים זה לצד זה תשפוך אור הן על יחסו המהפכני ל"אגדות", הן על סוד הצלחתו של הסיפור על גריזלדה בקרב סופרים חדשניים אחרים מימי הביניים המאוחרים, כדוגמת ג'פרי צ'וסר.

יונתן סטבסקי

יונתן סטבסקי הוא בעל תואר בוגר מהחוג לספרות כללית והשוואתית ותכנית אמירים למצטיינים של האוניברסיטה העברית, שבה המשיך ללימודים מתקדמים בחוג לאנגלית. עבודת הדוקטור שלו, שהוגשה בקיץ תשע"ג, התחקתה אחר התפתחותם של סיפורים על אודות נשים צדיקות העומדות למבחן והתקבלותם למן העת העתיקה המאוחרת ועד לאנגליה של המאה ה־19. השנה הוא שוהה כמלגאי פולברייט לפוסט-דוקטורט באוניברסיטת פנסילבניה. מחקרו העתידי יבחן את מכלול הטענות שאבות הכנסייה השתמשו בהן כדי להגדיר את הטקסט המקראי ואת קהילת הקוראים שהתקבצה סביבו בניגוד ל"אגדות" פגאניות או חיצוניות לביבליה הנוצרית. בהמשך הוא ינתח תפישות של כתיבה ספרותית והיסטורית שרווחו בימי הביניים לאור קטגוריות אלו כדי להבין לעומק כיצד סופרים מרקעים שונים התייחסו לכתבי הקודש.

המחזור התלת-שנתי במגילות הארמיות של ספר המאורות

אשבל רצון

הוויכוח על לוח השנה נודע כאחד מסלעי המחלוקת בין הכיתות השונות ביהדות של ימי הבית השני. ממגילות ים המלח עולה כי לפי לוח השנה שהיה מקובל בכת קומראן היו 364 ימים בשנה. העדות הקדומה ביותר לקיומו של לוח כזה נמצאת בשרידים המקוטעים של העותקים שנשתמרו מ"ספר המאורות" (סה"מ; ככל הנראה מהמאה השלישית לפנה"ס). בנוסף השתמר הספר גם בתרגום לגעז, כחלק מספר חנוך שבמקרא האתיופי. היו ששיערו כי הלוח המונח בביסס סה"מ היה מחזור תלת-שנתי המתאם בין שנת ירח של 354 ימים ושנת שמש של 364 ימים באמצעות עיבור של חודש נוסף אחת לשלוש שנים. אחרים טענו כי לא ניתן להסיק דבר מן המגילות המקוטעות ממדבר יהודה, בעוד שמן הנוסח האתיופי מסתבר שהשנה בת 364 הימים אינה "שנת שמש", כי אם "שנה אידיאלית"; חוסר ההתאמה בין השנה בת 364 הימים לבין מחזור התנועה הנצפה של השמש והירח הוסבר בשינויים שחלו במציאות האסטרונומית בגלל חטאי בני האדם על פי פרק פ' בנוסח האתיופי של סה"מ. על פי דעה זו, המחזור התלת-שנתי ראשיתו רק במגילות מאוחרות יותר. ברם, שתי הדעות מסתמכות על הנוסח האתיופי של סה"מ, שכתבי היד שלו מאוחרים בכאלפיים שנה לחיבור סה"מ, והנוסח שלו שונה בצורה משמעותית מן הנוסח הארמי שבמגילות.

בהרצאתי אראה שהרקע הקוסמולוגי והאסטרונומי למעבר הירח דרך שערי השמים, המתואר בסה"מ, מאפשר לשחזר מתוך הנתונים המעטים שנשתמרו במגילות את הלוח כולו, והוא אכן מאשר את ההשערה הראשונית בדבר קיומו של מחזור תלת-שנתי כבר במאה השלישית לפנה"ס. שחזור זה ידגים כי תיאור תנועת הירח במגילות 4Q208-9 של סה"מ תואם את המציאות ובאופן מדויק יותר מאשר הנוסח האתיופי שהשתמר בידיו.

אשבל רצון למדה באוניברסיטת תל-אביב פיזיקה ולימודים כלליים וביתחומיים (בדגש על לימודי יהדות). עבודת הדוקטור שלה, "תפישת מבנה היקום בספר חנוך", אושרה על ידי אוניברסיטת תל-אביב בשנת 2012. כיום היא מלגאית פולברייט במחלקה לדתות באוניברסיטת פרינסטון. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בקוסמולוגיה יהודית עתיקה במקורות יהודיים נוספים מתקופת הבית השני.

אהרון טוגנדהפט התורה בין בבל ובעל

אחרי לימודים באוניברסיטת שיקאגו, בסורבון, ובאוניברסיטה העברית, אהרון טוגנדהפט סיים את הדוקטורט שלו, במקרא ובחקר המזרח הקדום, באוניברסיטת ניו-יורק (NYU); בתשע"ג הוא זכה בפרס ע"ש ח"י גרינפלד ז"ל של האגודה האמריקאית למזרחנות. בתשע"ד הוא עמית מחקר באוניברסיטת מינכן, בה הוא מלמד במכון לאשורולוגיה ולחיתולוגיה. הצעת המחקר שלו לסכוליון מתמקדת בחקירת השירה האוגריתית על רקע הקשרה המדיני וביחס שבין מיתוס ומחשבה מדינית.

בראשית המאה ה-20 הצמיחו גילוייה ופענוחה של ספרות בבל מחלוקות אינטנסיביות בדבר היחס שבין הדת והתרבות של בבל העתיקה ואלה של ישראל כפי שהן מוצגות בתנ"ך. הפולמוס הגיע לשיאו לאחר הרצאתו הראשונה על Babel und Bibel של פרידריך דליטש (ראש האשורולוגים בדורו) בפני הקיסר הגרמני בשנת 1902: טענתו, שהתנ"ך ירש הרבה ממסורות בבל, עוררה מחאה רחבה, אף על פי שחוקרים רבים קיבלו כבר את המסקנה הזאת כמובנת מאליה. בשנות ה-30 נוסף אלמנט חדש לסוגיה זו, עם הגילוי והפענוח של מיתוס בעל באוגרית העתיקה, כי בכך התאפשר לייחס רקע "כנעני" ולא בבלי לרעיונות ישראליים. אולם גילויי אוגרית לא שינו את הנטייה הבסיסית של המחקר, להתמקד בשאלות של מוצא ושל כיווני השפעה. ההרצאה תעקוב אחר ההיסטוריוגרפיה של סוגיה זו מימי דליטש ועד היום, ותבהיר את ההנחות המחקריות והתיאולוגיות אשר התנו את חקר היחס שבין מונותאיזם מקראי והספרות המיתולוגית של המזרח הקדום.

שי גורדין

שי גורדין למד ארכיאולוגיה ותרבויות המזרח הקדום באוניברסיטת תל-אביב, ולאחר מכן השלים את לימודי הדוקטורט באוניברסיטה החופשית של ברלין. עבודת הדוקטור שלו עוסקת במעגלים החברתיים של הסופרים וניתוח מסורות הכתיבה שלהן בכתב יתדות באנטוליה בתקופת הברונזה המאוחרת. הוא לימד באוניברסיטאות של תל-אביב וחיפה והשנה הוא פוסט-דוקטורנט באוניברסיטה הקתולית של לובן בבלגיה. הצעת המחקר שלו לסכוליון עוסקת בניתוח מארג הקשרים החברתיים של זרים, דוגמת יהודאים, אירנים ומצרים, במגעם עם האליטה העירונית הבבלית במחצית השנייה של האלף הראשון לפנה"ס. מקורות המחקר הנם מסמכים כלכליים, משפטיים ומנהלתיים באכדית משני ארכיונים פרטיים בערים ניפור (מורשו) ובבל (אגיבי).

מהים השחור עד גדות נהר כבר: גבולות בין-קהילתיים במזרח הקדום

דמות "הזר" או "האחר" בעת העתיקה היא אתגר מוכר בשיח ההיסטורי והאנתרופולוגי. זהות ה"אנחנו" של קהילה מושתתת לא רק על מאפיינים חברתיים, דתיים ותרבותיים משותפים אלא גם על הבנייתה או קיומה הממשי של זהות ה"הם". תרחישים אלו יכולים לחזק את הקשרים החברתיים והפוליטיים בתוך קבוצות, אך גם ליצור גבולות קהילתיים נוקשים ושמרניים. בעיה הדורשת מחקר נוסף היא הבנת הקשר בין גבולות בין-קהילתיים ומידת קליטתן של קבוצות זרות בחברה ויכולתן לשרוד כקהילה. כך למשל שתי קהילות שמרניות וסגורות כמו האליטה העירונית הבבלית והגולים היהודאים במחצית השנייה של האלף הראשון לפנה"ס, או שתי חברות שגבולותיהן גמישים יותר דוגמת החיתים והלוויים של אנטוליה באלף השני לפנה"ס, שרדו את התהפוכות ההיסטוריה באופן שונה זו מזו. אחת הדרכים לנסות לפתור בעיה זו היא על ידי בחינת דרגות הקליטה השונות של חברי הקהילה הזרה בחברה המקומית באמצעות כלי הניתוח של רשתות חברתיות ברמת המיקרו, כגון חוזק וסוג הקשרים המתועדים וצפיפות הרשת החברתית.

בהרצאתי אתמקד תחילה במקורות מהאלף השני והראשון לפנה"ס כדי לשרטט בקווים כללים את דרגות הזרות השונות מתוך מגוון אוצר המילים באכדית, הנעות בשדה הסמנטי שבין "זר" (ahû) ל-"אויב" (nakru), ובין "לא-תושב" (laššû) ל-"תושב זר" (ubāru). חלקה השני של ההרצאה יציג דוגמאות של שמות, ניעות חברתית, הרגלי הכתיבה, ומנהגי נישואין במעגלים החברתיים של שני זרים מוכרים - האחד מוכר מתוך הארכיונים הממלכתיים של בירת החיתים באנטוליה (המאות ה-16 עד ה-12 לפנה"ס) והאחר מאחד הארכיונים הפרטיים הגדולים של ארץ בבל בתקופתו, השייך למשפחת מורשו מניפור (המחצית השנייה של המאה ה-5 לפנה"ס).

מאת נשיא האוניברסיטה העברית

ברוכים הבאים למרתון מלגאי מנדל לשנים תשע"ה-תשע"ז – מועמדים למלגות מנדל, חברי סכוליון והתוכניות האחרות בפקולטה, תלמידי מחקר ומורים.

המחזור החדש של מלגאי מנדל ייכנס למסגרת מוצלחת ומאתגרת, ולה שני יעדים. מצד אחד, סכוליון הנו חממה, המאפשרת לחוקרים צעירים ומוכשרים את התנאים שהם צריכים כדי לממש את הפוטנציאל שלהם, וכך גם להבטיח את קליטתם באקדמיה ואת יכולתם לתרום לקידום המדע. מצד שני, סכוליון הנו מעבדה המנסה לפתח דרכי חיברות בין חוקרים בגילאים שונים ומתחומים שונים וכך לתרום לטיפוח קהילייה אקדמית פורה וראויה באוניברסיטה שלנו. תוצאות המפגש בסכוליון, בין קבוצות מחקר רב-תחומיות ומלגאים בשלב הבתר-דוקטורט, רחבות ועשירות ומציבות תקן גבוה בפני אלה העומדים לקבל את הלפיד לשלוש השנים הבאות.

סכוליון אינו אי מבודד. חוקרי סכוליון מעורים היטב בחיי האוניברסיטה בכלל, ומזה שלוש שנים המרכז עצמו מהווה חלק של בית הספר ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל ללימודים מתקדמים במדעי הרוח. בית הספר משמש מרחב התפתחות לחוקרים צעירים מצטיינים, תלמידי מוסמך וד"ר ומלגאי בתר-דוקטורט, הבאים מתוכניות רבות בפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה העברית ומחוצה לה. בניית בית הספר היא מהלך הכורך יחד פיתוח תוכניות לימודים לתלמידים מתקדמים, ליווי של תלמידים אלו בפעילות אקדמית אינטנסיבית, העמדת משאבים כספיים ובניית מרחבים פיזיים לתלמידים כדי שיוכלו לפנות את זמנם למחקר, והקמת מבנה ייעודי לבית הספר. בתקופת ההיווצרות הזו של בית הספר, מתגבשות ומתעצבות מסגרות הפעילות מתוך פתיחות הדדית וחדוות יצירה אשר תסייע ליצירת קהילה אקדמית רעננה ומפורה.

הצירוף של "מרתון" ו"סכוליון" מעביר אותנו לעולם של יוון הקדומה - חברה ותרבות שהיו למופת לדורות. רמת הזיקה לתרבות היוונית הייתה לסמל לפתיחות או להסתגרות, לרוחב דעת או לצמצומה, לבחינה ביקורתית של העולמות הסובבים או לקבלת מרות וסמכות.

תודה למלווים הרבים והנאמנים של המהלכים לבחירת המועמדים למלגות מנדל; תודה לקרן מנדל על נדיבות ושותפות רבת-שנים והישגים; וברכת הצלחה לכל המתחרים.

פרופ' מנחם בן-ששון

על אודות המרכז

סכוליון הוקם ביוזמת נשיאה לשעבר של האוניברסיטה העברית, פרופ' מנחם מגידור, ובסיועה הנדיב של קרן מנדל מקליבלנד, אוהיו. מקום מושבו בבניין רבין למדעי היהדות, והוא החל לפעול בשנת תשס"ג.

מטרתו המקורית של המרכז הייתה לעודד נתיבי מחקר רב-תחומיים אשר יעמידו את לימודי היהדות במרכז השיח התרבותי המתנהל בארץ ובעולם, וגם לבסס את מעמדה של האוניברסיטה העברית כגורם מוביל בחקר היהדות. החל בשנת תשע"ב הורחב המנדט של סכוליון והוא מוקדש כעת לכל התחומים והמקצועות של מדעי הרוח. השאיפה היא ליצור קהילה אקדמית רב-גילאית ורב-תחומית חיה ותוססת, שתשכיל לקיים בין כתליה שיח ושיג פורה, פתוח וידידותי. לפיכך תנאי להצטרפות לסכוליון היא נכונות לבצע את העבודה המחקרית בבניין רבין באופן שיבטיח נוכחות קבועה של חוקרים.

רשימת חברי הוועדה האקדמית תשע"ד

חברים מהפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה העברית:

פרופ' אנה בלפר-כהן (ארכיאולוגיה)
פרופ' יפעת וייס (היסטוריה)
פרופ' אדווין סרוסי (מוסיקולוגיה)
פרופ' קרל פוזי (פילוסופיה)
פרופ' מלכה רפפורט חובב (בלשנות)
פרופ' דוד שולמן (לימודי הודו)

חברים ממוסדות אחרים:

פרופ' ז'ודית אולשובי-שלנגר (סורבון)
פרופ' פיטר מילר (בארד קולג')

מתוקף תפקידיהם:

פרופ' מנחם בן-ששון - נשיא האוניברסיטה העברית

פרופ' אשר כהן - רקטור האוניברסיטה העברית

פרופ' ראובן עמיתי - דיקן הפקולטה למדעי הרוח

פרופ' ישראל יובל - ראש ביה"ס ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל ללימודים מתקדמים במדעי הרוח

פרופ' עודד עיר-שי - ראש המכון למדעי היהדות

פרופ' דניאל שוורץ - ראש מרכז סכוליון

בית ישראל, מוזיאון ישראל
ללימודים מתקדמים במדעי הרוח

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי הרוח

סכוליון
מרכז למחקר רב תחומי
במדעי הרוח והיהדות

תקצירים

מרתון 2014

הרצאות המועמדים הסופיים למלגות מנדל לשנים תשע"ה-תשע"ז